

תוכן עניינים

2.....	מבוא
3.....	1. המשטר ההצהרתי בתחום זכויות העובדים
3.....	1.1 המשטר ההצהרתי - האמנות הבינלאומיות בתחום זכויות העובדים
5.....	1.2 גופים בינלאומיים לקידום המשטר ההצהרתי
9.....	2. תנאי עבודה במפעלי האלקטרוניקה בסין 2010-2020
9.....	2.1 שיתוף פעולה בין יצרני האלקטרוניקה בסין לבין תאגידי הטכנולוגיה במערב – רקע כללי
10.....	2.2 תנאי עבודה במפעלי יצרני האלקטרוניקה בסין
14.....	2.3 תנאי העבודה במפעלי יצרני האלקטרוניקה ביחס למשטר זכויות האדם הבינלאומי
17.....	3. פעילויות ארגוני זכויות האדם והעבודה לשיפור תנאי העבודה
20.....	סיכום ומסקנות
23.....	ביבליוגרפיה

מבוא

תאגידי אלקטרוניקה מערביים כמו Apple, HP, Motorola, Dell ואחרים, לעיתים קרובות יוצרים חוזי יצור עם מפעלים גדולים במדינות מתפתחות – כמו סין, מקסיקו, מלזיה פיליפינים ומדינות נוספות, שבהן מבוצע תהליך הייצור והרכבת המכשירים. עובדים רבים במפעלי הייצור כמו Foxconn ו-Pegatron (שנמצאים בסין) הינם עובדים ארעיים שלעיתים קרובות סובלים מפגיעה ממשית בזכויות האדם והעבודה שלהם, החל משעות עבודה מרובות, הענשה ופגיעה בשכר מפאת אי-עמידה ביעדים, חשיפה לחומרים מסוכנים ללא אמצעי מיגון מתאימים, הגבלת נייודות וחירות, איומים קבועים מצד מנהלים, ולעיתים אף אלימות. ישנן עדויות כי עובדים שהתקשו לסבול את התנאים הללו התאבדו בתחומי המפעל ומחוצה לו (Martin-Ortega, Outhwaite, & Rook, 2015, p. 342-343). ארגוני זכויות אדם וארגוני עובדים הגדירו לא פעם את סוגי העסקה הללו כסוג של עבדות מודרנית. הרצון של התאגידים לחסוך בהוצאות מביא להתעלמות מסוגיית זכויות האדם ופגיעה בעובדיהם שאחראים על ייצור הטכנולוגיות הנגישות כמעט בכל בית במערב (Hua, 2018, p. 321).

במטרה להתמודד עם הבעיה האמורה, ארגוני זכויות אדם לא ממשלתיים כמו SACOM ו-China Labor Watch לצד ארגון העבודה הבינלאומי ILO, החלו לעורר את המודעות הבינלאומית כלפי העבדות המודרנית המתקיימת בקרב מפעלי יצרני האלקטרוניקה הגדולים בעולם, והדרישה כלפי ממשלות ומפעלים אלו לפעול בהתאם למשטר זכויות האדם הבינלאומי. הניסיון להגביר את המודעות הוביל ארגוני זכויות אדם להפיץ מידע עולמי בספרים, מאמרים סרטים ועדויות בכנסים אודות תנאי העבודה הקשים במפעלי הייצור הללו ובמטרה לעורר שינוי בקרב מפעלי הייצור ולקדם זכויות אדם בסביבת העבודה. לעיתים הגברת המודעות לא הייתה יעילה כאשר זאת התמקדה רק בנושא השכר הנמוך אך לא בנושאים חשובים אחרים כמו פגיעה בבריאות העובדים והשפלתם עד לכדי ערעור היציבות הנפשית שלהם (Hua, 2018, p. 322); ואילו פעילויות אחרות הובילו לשביתות במפעלים וביקורת מצד הצרכנים ואף מצד תאגידי האלקטרוניקה המערביים שדרשו שינויים ושיפורים בתנאי העסקה של עובדי הייצור (Pun, Tse, & Ng, 2019, pp. 1261-1262). **שאלת המחקר: כיצד תאגידי משפיעים על זכויות אדם של עובדים במפעלי ייצור מכשירי אלקטרוניקה באסיה?**

השערת מחקר: יצרני האלקטרוניקה באסיה יוצרים תנאי עבודה שאינם עומדים במשטר זכויות האדם בדגש על זכויות כלכליות ותנאי עבודה. גם הניסיון הבינלאומי לחייב את יצרני האלקטרוניקה Foxconn ו-Pegatron לקיים את משטר זכויות האדם הבינלאומי בתחום זכויות כלכליות ותנאי עבודה, לא הוביל לשינויים משמעותיים בתנאי העסקת העובדים.

מתודולוגיה: המחקר יתמקד בעשור השנים בין 2010-2020 שבו התגברו העדויות אודות הפגיעות בזכויות האדם של העובדים במפעלי האלקטרוניקה והניסיון העולמי באותה התקופה לשנות תנאי העבודה במפעלים אלו. המחקר יתמקד בעיקר בשני מפעלי יצרני אלקטרוניקה Foxconn ו-Pegatron הנמצאים בסין, ושמספקים חוזי יצור לתאגידי האלקטרוניקה. כמו כן המחקר יתרכז בדוחות ופעילויות ארגוני זכויות אדם כמו SACOM ו-China Labor Watch וארגון העבודה הבינלאומי, שעקבו אחר פעילות מפעלי ייצור האלקטרוניקה וביקשו לשנות את תנאי העבודה בהם. המחקר יעשה שימוש במקורות ראשוניים כמו אמנות בינלאומיות בנושא זכויות כלכליות וזכויות עבודה של האו"ם וארגון העבודה הבינלאומי; דוחות של ארגוני זכויות אדם SACOM ו-China Labor Watch; וכן שימוש במאמרים אקדמיים שהתמקדו בנושא זכויות האדם בתעשיית האלקטרוניקה.

1. המשטר ההצהרתי בתחום זכויות העובדים

בפרק זה אבחן את האמנות הבינלאומיות המתמקדות בתחום העסקת העובדים בדגש על יצירת תנאי עבודה הולמים ואיסור על עבודה בתנאי עבדות. תחילה אתמקד במשטר ההצהרתי – האמנות הבינלאומיות בנושא זכויות אדם, ולאחר מכן אנתח את הגופים הבינלאומיים שתפקידם הוא לקדם את המשטר ההצהרתי. בעבודה זו אתמקד באמנות כלליות של האו"ם ואמנות ממוקדות של ארגון העבודה הבינלאומי. אמנות כלליות של האו"ם כוללות את: ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, 1948; ואמנה בינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, 1966. האמנות של ארגון העבודה הבינלאומי: אמנת עבודה בכפייה, 1930 (מס' 29); אמנת ביטול עבודת בכפייה, 1957 (מס' 105); ואמנת אפליה (תעסוקה ומקצוע), 1958 (מס' 111). לאחר מכן אציג כיצד ניתן ליישם את המשטר ההצהרתי באמצעות גופים בינלאומיים כמו ארגון העבודה הבינלאומי ו-The United Nations Global Compact שנועדו להגן על זכויות העבודה של העובדים.

1.1 המשטר ההצהרתי - האמנות הבינלאומיות בתחום זכויות העובדים

זכויות עבודה ניתן לזהות במסגרת אמנות שונות, בין אם מדובר על אמנות המתמקדות באופן פרטני בזכויות עבודה ובין אם באמנות כלליות שמהן ניתן לפרש כללים וסטנדרטים בנושא זכויות עבודה. אמנות כלליות שיכולות להשפיע על תחום העבודה מזהות עם אמנות זכויות האדם של האו"ם. למשל ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, 1948. מדובר על סט עקרונות בסיסי שנועד להציג את זכויות האדם הכלליות בעולם. כל מדינות האו"ם הנוכחיות קיבלו את ההצהרה כתנאי לחברות באו"ם, אך חשוב לציין כי הצהרה זו ביסודה איננה בעלת תוקף משפטי כי אם נועדה לקבוע סטנדרטיים משכנעים כלליים אוניברסאליים בתחום זכויות האדם, וכל המדינות רואות עצמן מחויבות לקיים את ההצהרה (Nyombi, & Mortimer, 2017, p. 23).

במסגרת ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם (UDHR) 1948 ניתן זהות סעיפים שונים שיכולים להשפיע גם על זכויות העובדים. למשל סעיף מספר 4 האוסר על עבדות: "לא יהיה אדם עבד או משועבד עבדות וסחר עבדים יאסרו לכל צורותיהם"; סעיף מספר 5 האוסר בין היתר על יחסים בלתי אנושיים ומשפילים; וסעיף מספר 7 האוסר על אפליה. סעיף 20 מתרכז בנושא הזכות התאגדות: "1. כל אדם זכאי לחירות ההתאספות וההתאגדות בדרכי שלום; 2. לא יכפו על אדם השתייכות לאגודה". אולם יותר מכל, סעיפים 23 ו-24 מתמקדים באופן ישיר בנושא העבודה. סעיף 23 מדגיש הזכות להשתלב במקומות עבודה, ולעבוד בתנאים הולמים והוגנים: "1. כל אדם זכאי לעבודה, לבחירה חופשית של עבודתו, לתנאי עבודה צודקים והוגנים והגנה מפני האבטלה; 2. כל אדם, ללא כל אפליה, זכאי לשכר שווה בעד עבודה שווה; 3. כל עובד זכאי לשכר צודק והוגן, אשר יבטיח לו ולבני ביתו קיום ראוי לכבוד האדם שיושלם, אם יהיה צורך בכך, על ידי אמצעים אחרים של הגנה סוציאלית; כל אדם זכאי לאגודות מקצועיות ולהצטרף לאגודות כדי להגן על ענייניו". סעיף מספר 24 מציג את שעות העבודה והמנוחה: "כל אדם זכאי למנוחה ולפנאי, ובכלל זה הגבלת שעות העבודה במידה המתקבלת על הדעת וחופשה בשכר לעתים מזומנות" (UDHR, 1948).

זכויות האדם המוצגות בהצהרה מעלה, מתארות תמונה כללית של זכויות כלליות. הן אינן מתארות מהם תנאי העבודה ההולמים, מהן שעות המנוחה והפנאי, ועל האופן שבו ניתן להתאגד. הצהרה זו מציגה בסופו של דבר רק את הנורמות הרצויות שלפיהן כדאי לפעול. מתוך הכרזת זכויות האדם, התפתחו אמנות זכויות אדם נוספות בעלות מאפיין ייחוד ומשמעותי, והוא העובדה כי אמנות אלו מחייבות את המדינות לפעול לפיהן. מדינות שחתמו ואישררו את אמנות זכויות האדם הנוספות, מחויבות לפעול בהתאם לתכני האמנות בכך שהן מאמצות את העקרונות לספר החוקים המקומי במדינה, בכך שהן אינן מפריעות לקיומן של עקרונות האמנות